

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут агротехнологій і природокористування

Кафедра моніторингу навколишнього середовища
та збалансованого природокористування

”Допускається до захисту”:

зав. кафедрою, професор

Шелудченко Б.А.

“ ” 2014 р.

”Допускається до захисту”:

зав. випускною кафедрою, професор

Шелудченко Б.А.

“ ” 2014 р.

Кваліфікаційний проект

(освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр)

6.040106 Екологія, охорона навколишнього середовища

та збалансоване природокористування

ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЛАНДШАФТНО- ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТОВ «СВАРОГ-БУКОВИНА»

Виконала

Науковий керівник

Нормоконтроль

студентка Петрук А.О.

доцент О.В. Овчарук

ст. викладач Шелудченко І.А.

Кам'янець-Подільський

2014

РЕФЕРАТ

Розглянуто і проаналізовано інформативну базу землекористування ВАТ «Сварог-Буковина» с. Вашківці Сокирянського району Чернівецької області, яке розміщене в східній частині району. Найбільш поширені чорноземи опідзолені ґрунти слабо деградовані грубопилувато-важкосуглинкові. Рельєф території господарства сприяє механізованому обробітку ґрунту, посіву, догляду за посівами та збиранню с.-г. культур. Дуже висока сільськогосподарська освоєність території та розораність, низька питома вага кормових угідь (10,9 %), вкрай низька лісистість.

Перерозподілений земельний фонд сільської ради за формами власності, відокремлені землі комунальної власності від об'єктів державної власності.

Проведено екологічну оцінку ґрунтів сільськогосподарського використання, сформовано систему землекористувань і землеволодінь, особистих підсобних господарств, визначене перспективне їх використання. Пропонується на базі земельних паїв організувати одне приватно орендне підприємство «Сварог-Буковина» та одноосібні товарні господарства.

Територія сільської ради проаналізована щодо її екологічної стабільності. Коефіцієнт екологічної стабільності у цілому по сільській раді становить 0,20, тобто територія відноситься до нестабільних.

АНОТАЦІЯ

В кваліфікаційному проєкті висвітлено питання екологічного стану сільськогосподарських угідь ТОВ «Сварог-Буковина» за комплексом еколого-агрохімічних властивостей. Розроблено структуру районування території даного підприємства.

АННОТАЦИЯ

В квалификационном проекте отражен вопрос экологического состояния сельскохозяйственных угодий ООО «Сварог-Буковина» по комплексу эколого-агрохимических свойств. Разработана структура районирования территории данного предприятия.

ANNOTATION

In a qualifying project the question of the ecological state of agricultural lands of LTD «Svarog-Bukovina» is reflected after the complex of ecological and agricultural chemistry properties. The structure of districting of territory of this enterprise is developed.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГО- ЛАНДШАФТНОЇ ОЦІНКИ ТЕРИТОРІЇ.....	9
1.1. Природно-кліматичні та соціально-економічні основи формування сталого землекористування.....	9
1.2. Еколого-економічна класифікація придатності орних земель.....	13
1.3. Методологічні підходи до організації території на еколого- ландшафтній основі.....	21
1.4. Задачі роботи.....	30
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ТОВ «СВАРОГ- БУКОВИНА».....	31
2.1. Якісна характеристика ґрунтового покриву.....	31
2.2. Визначення екологічної стабільності території.....	33
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ЕКОЛОГО- ЛАНДШАФТНІЙ ОСНОВІ.....	35
3.1. Еколого-ландшафтне зонування території.....	35
3.2. Оптимізація структури земельних угідь.....	43
3.3. Організація сівозмін з врахуванням їх придатності.....	47
3.4. Оцінка екологічної та економічної ефективності проектних рішень.....	51
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ПРИ ВИКОНАННІ ТОПОГРАФО-ГЕОДЕЗИЧНИХ ТА ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ РОБІТ.....	55
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Земельні ресурси використовують для досягнення широкого кола цілей, що взаємодіють і можуть конкурувати між собою. У зв'язку з цим необхідно планувати й регулювати всі види їх використання на комплексній основі. Комплексний підхід слід застосовувати на двох рівнях: з одного боку, потрібно враховувати екологічні та соціально-економічні чинники, зокрема вплив різноманітних економічних і соціальних факторів на навколишнє середовище та природні ресурси, а з другого – всі компоненти навколишнього середовища і ресурсів, такі як повітря, вода, біота, земля, геологічні та природні ресурси. Комплексний розгляд полегшує вибір відповідних засобів й альтернативних варіантів і на сталій основі забезпечує максимально можливу продуктивність та використання. Це, в свою чергу, створює умови для надання підтримки моделям сталого землекористування або ж для надання охоронного статусу збереженню біологічної різноманітності чи надання дуже важливих екологічних послуг [25].

Актуальність теми. В умовах становлення в Україні ринкових земельних відносин набуває особливої актуальності організація території новостворених підприємств ринкового типу, яка повинна базуватися на врахуванні об'єктивних екологічних, економічних та біологічних законів, які діють незалежно від волі і свідомості людей в процесі господарської та природоохоронної діяльності.

Така організація території сільськогосподарських підприємств пов'язується з еколого-господарським станом земель і їх впорядкуванням. Тому землеустрій повинен включати в себе систему управлінських і господарських заходів (екологічних, правових, технічних, економічних), які забезпечать збереження, відтворення і раціональне використання земель та інших природних ресурсів в інтересах населення даної території і всього суспільства. Це завдання може бути виконане за умови встановлення для конкретного ландшафту параметрів інтенсивного, активного, консервативного і природного чи близького до природного ландшафту

напрямів використання території. У зв'язку з цим кардинально зростає роль еколого-ландшафтної оцінки ґрунтів сільськогосподарського використання.

Мета роботи: підвищення якості ґрунтів сільськогосподарського використання ТОВ «Сварог-Буковина».

Об'єкт роботи: процеси спрямовані на відновлення еколого-агрохімічних показників ґрунтів сільськогосподарського використання ТОВ «Сварог-Буковина».

Предмет роботи: Обсяги та структура сільськогосподарських угідь, забруднення їх важкими металами, пестицидами, ерозійний стан ґрунтів.

Задачі роботи:

1. Визначити обсяги, структуру та склад шкідливих речовин в ґрунтах досліджуваного підприємства;
2. Оцінити якісний стан ґрунтів;
3. Обчислити комплексну оцінку ґрунтів сільськогосподарського використання;
4. Виконати районування території ТОВ «Сварог-Буковина» за рівнями екологічної безпеки.

Практичне значення одержаних результатів. Вперше виконано районування території підприємства ТОВ «Сварог-Буковина» за еколого-агрохімічними показниками з використанням інтегрального показника агроекологічного стану.

Методи досягнення результатів. Методи і методики системного аналізу, обчислення та складу забруднюючих речовин, принципи ландшафтно-територіального районування.

Зв'язок із спеціальністю. Дипломний проект виконано у відповідності до таких модулів: 2.ПФ.С.05.; 2.ПФ.Д.09.; 4.ПФ.С.06.; 4.ПФ.С.07.; 4.ПФ.С.09. освітньо-професійної підготовки бакалаврів – 0708 – екологія.

Структура та обсяг роботи: Кваліфікаційний проект складається з 63 аркушів в тому числі вступ, 4 розділи, висновки, список використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Проведена екологічна оцінка ґрунтів сільськогосподарського використання ТОВ «Сварог-Буковина» дозволяє зробити такі висновки:

1. Агроекологічний стан земельних угідь, в першу чергу сільськогосподарських, за останні роки на території сільської ради погіршився. Як наслідок цього, значна площа угідь не знаходить ефективних власників та користувачів або взагалі ніким не використовується, що спричиняє зменшення обсягів виробництва продукції сільського господарства.

2. Науково-обґрунтоване раціональне використання земельних ресурсів можливо забезпечити шляхом оптимізації структури землекористування, надання екологічному напрямку пріоритету у розв'язанні господарських проблем на землі, використання дійових економічних важелів підвищення агроекологічного стану та окремих показників родючості ґрунтів. Мотиваційний економічний механізм повинен стимулювати власників землі та землекористувачів до підвищення агроекологічної оцінки земельних угідь, що позитивно позначатиметься на прибутковості виробництва. Використання, охорону та відтворення родючості земельних ресурсів доцільно розглядати лише в організаційній єдності.

3. Запропонована дипломним проектом оптимізована структура категорій земель та комплекс заходів з підвищення продуктивності та охорони земель додозволять покращити екологічне співвідношення угідь і підвищать екологічну стабільність земель ТОВ «Сварог-Буковина» з 0,27, що було характерним на початок проектного періоду, до 0,35 на перспективу і сприятиме переходу адміністративної одиниці з категорії екологічно-нестабільних в категорію стабільно-нестійких агроecosystem притім, що коефіцієнт антропогенного навантаження залишиться на незмінному рівні і становитиме 3,74.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Осипчук С.О. Сільськогосподарське землекористування України (сутність, проблеми, напрями вдосконалення)// Землеустрій і кадастр. – 2005. – № 3. – С. 51–71.
2. Борщевський П.П, Чернюк М.О., Заремба В.М., Коренюк П.І., Князьков О.П. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону. – К.: Аграрна наука, 1998. –240 с.
3. Волков С.Н., Хлыстун В.Н., Улюкаев В.Х. Основы землевладения и землепользования. М.: Колос, 1992
4. Ведення сільського господарства в умовах радіоактивного забруднення території України внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС на період 1999 - 2002 р.р. (Методичні рекомендації). – К.: Мінагропром, МНС України, УНДІСГР, 1998.– 104 с.
5. Временные методические указания по организации территории сельскохозяйственных землевладений и землепользований, подвергшихся радиоактивному загрязнению вследствие аварии на Чернобыльской АЭС. – К. : УААН, 1992. – 124 с.
6. ГОСТ 17.8.1.01-80. Охрана природы. Ландшафты. Термины и определения. – М.: Изд-во стандартов, 1981. – 9 с.
7. Грубрин Ю.Л. Геоморфологическое районирование //Природные условия и естественные ресурсы СССР: Украина и Молдавия. – М.: Наука, 1972.– С. 62–68.
8. Грубрин Ю.Л., Палиенко Э.Т. Современные геоморфологические процессы на территории Среднего Приднепровья. – К.: Наук. думка, 1976. – 118 с.
9. Добряк Д.С. Землеустрій – основа державних земельних поліпшень України // Землевпоряд. вісн. – 2006. – № 1. – С.7–10.
10. Добряк Д.С., Канаш О.П., Бабміндра Д.І., Розумний І.А. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічнобезпечного використання. – К.: Урожай, 2007. – 464 с.

11. Добряк Д.С., Канаш О.П., Розумний І.А. Класифікація та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських земель. – К.: Ін. землеустрою УААН, 2001. – 308 с.
12. Добряк Д.С., Погурельський С.П. Еколого - економічні принципи землевпорядкування в умовах радіаційного забруднення довкілля // Вісник Харківського державного університету (серія " Економіка АПК і природокористування ").- 1999.- № 5.- С.27-31.
13. Долішній М.І., Паламарчук М.М., Паламарчук О.М., Шевчук А.Т. Соціально-економічне районування України. – Львів, 1997. – 48 с.
14. Державна програма захисту земель України від водної та вітрової ерозії, інших видів деградації земель на 1996 – 2010 р.р. – К.: Держкомзем України, 1996.– 81 с.
15. Засульська Т.М., Захарченко І.Г. Ґрунти Київської області. – К.: Урожай, 1969. – 60 с.
16. Земельний кодекс України // Землевпорядкування. – 2001 - № 4.- С. 44 – 107.
17. Іванишин В.В. Екологічне та біоенергетичне обґрунтування концепції створення інтегрованих агроекотехнологій та комплексу машин для їх реалізації / В. В. Іванишин, В. С. Таргоня, Т. Л. Бабинець // Нетрадиционное растениеводство. Эниология. Экология и здоровье : матер. XIV междунар. симпоз., (Алушта, 3-11 сентяб. 2005 г.). – Симферополь, 2005. – С. 148-153.
18. Іванишин В.В. Еколого-економічні аспекти застосування агроекотехнології виробництва конкурентоспроможної екологічно чистої продукції / В. В. Іванишин, В. С. Таргоня, Л. С. Околот // Економіка АПК. – 2008. - № 3. – С. 46-49.
19. Іванишин В.В. Ефективність використання технічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в системі заходів точного землеробства / В. В. Іванишин // Вісник ХНАУ : зб. наук. пр. / Харківський нац. аграрн. ун-т. – Х., 2010. - № 10. – С. 18-28. – (Серія «Економічні науки»).

20. Іванишин В.В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / В. В. Іванишин // Економіка АПК. – 2010. - № 1. – С. 128-133.
21. Іванишин В.В. Обґрунтування вартісно-орієнтованої концепції контролінгу, GPS-моніторингу та диспетчеризації в аграрному виробництві / В. В. Іванишин // Вісник аграрної науки. – 2010. - № 9. – С. 58-63.
22. Іванишин В.В. Результати випробувань нової техніки та перспективи розвитку технологій в рослинництві / В. Іванишин, С. Коваль, В. Погорілий, Л. Шустік // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України : зб. наук. пр. – Дослідницьке (Київ. обл.), 2005. – Вип. 8 (22), кн. 1. – С. 8-22.
23. Канаш О.П. Основні проблеми сільськогосподарського земельно-оціночного районування // Землевпорядкування. – 2001. – № 4. – С. 35–38.
24. Канаш О.П., Осипчук С.О. Схема ерозійного районування сільськогосподарських земель України // Землевпорядкування. – 2003. – № 1. – С. 47–53.
25. Кінаш І.А. Економічна природа, форми і види диверсифікації в ринковій економіці Економіка та управління АПК / Кінаш І.А. // зб. наук. праць. Біла Церква, 2009. №1 (66). С. 75-80.
26. Кінаш І.А. Інноваційні технології в системі управління / Кінаш І.А., О. С. Бурлаков // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Нормативні, управлінські та міжнародні аспекти соціально-економічного розвитку (м. Львів 24-25 жовтня 2014 року), 2014. С. 92-95.
27. Кінаш І.А. Інтенсифікація стратегія розвитку аграрних підприємств / Кінаш І.А. // Міжнародна науково-практична конференція «Економічні механізми стимулювання соціально-економічного розвитку» (м. Ужгород, 22-23 листопада, 2013 р.), 2013. С.52-54.
28. Кінаш І.А. Інформаційні технології в управлінні сучасним підприємством / Кінаш І.А., О. С. Бурлаков // Міжнародна науково-практична конференція

«Сучасні проблеми інвестиційної діяльності в Україні» (м. Київ, 2013 р.), 2013. С. 85-89.

29. Кінаш І.А. Сутність інвестиційної складової у сфері раціонального природокористування та охороні навколишнього середовища / Кінаш І.А. // II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Формування стратегії науково-технологічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства» (м. Тернопіль, 5-6 грудня 2013 р.), 2013. С.63-66.

30. Кінаш І.А. Теоретичні основи розвитку аграрного підприємництва / Кінаш І.А. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Кам'янець-Подільський, 2006. №14 (2).- С. 90-93.

31. Лопырев М.И., Рябов Е.И. Защита земель от эрозии и охрана природы. Учеб. Пособ. для вузов. – М.: Агропромиздат, 1989. – 240 с.

32. Леонець В.О. Стратегія напрямів з охорони земель//Землевпорядн. вісн. – 1997. – № 1.– С. 50–53.

33. Лев Т.Д., Мельник А.І., Тищенко О.Г., Герасименко С.І. Еколого – економічні аспекти застосування природоохоронних заходів реабілітації забруднених агроландшафтів // Агроекономічний журнал. 2001.- № 1. С. 22 – 26.

34. Лобанова О.П. Сучасні екологічно-небезпечні проблеми використання земель населених пунктів Хмельницької області[Текст] / О.П. Лобанова // Збірник наукових праць ПДАТУ. Випуск № 21, 2013. – С. 104 - 107.

35. Мельник А.В. Завдання і зміст еколого-ландшафтознавчого аналізу// Вісн. Київ. ун-ту. ім. Т.Шевченка. Сер. “Географія”. – 1999. – Вип. 45. – С. 31–32.

36. Методические рекомендации по ландшафтным исследованиям для целей контурно-мелиоративной организации территории колхозов и совхозов.– К.: Инст. землеустройства УААН, 1987. – 54 с.

37. Методичні рекомендації з оцінки ефективності інвестицій в сільськогосподарське землекористування. Під загальною редакцією Третяка А.М. –К.: ІЗУУН,-2001-90 с.

38. Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Добряк Д.С. Земельна реформа і землеустрій в Україні.- К.: 2001.
39. Научно-методические основы природно-сельскохозяйственного районирования Украинской ССР / Носко Б.С., Деревянко Р.Г., Канаш А.П. и др. // Агрехимия и почвоведение. – 1985. – Вып. 48. – С. 3–8.
40. Погурельський С.П. Особливості оптимізації землекористування в умовах радіоактивного забруднення території Київського Полісся // Землевпорядний вісник. – 1998. – № 2. – С. 58 – 61.
41. Погурельський С.П. Агроекологізація сільськогосподарського землекористування в умовах радіаційного забруднення поліських ландшафтів // Проблеми ландшафтного різноманіття України : Збірник наукових праць. К.: 2000. - С.167 – 170.
42. Полупан М.І., Соловей В.Б. Пріоритетність ґрунтово-екологічного районування земельних ресурсів // Вісн. аграрн. науки. – 1997. – № 4.
43. Пропозиції для сільськогосподарських підприємств щодо оптимізації землекористування в умовах радіоактивного забруднення території // Д.С.Добряк, С.П.Погурельський, А.Д.Юрченко. – К.: Інститут землеустрою УААН, 1998 . – 15 с.
44. Природно-сельскохозяйственное районирование и использование земельного фонда СССР / Под ред. А.Н.Каштанова. – М.: Колос, 1983. – 336 с.
45. Природно-сельскохозяйственное районирование Украинской ССР / Чепков Б.М., Канаш А.П., Носко Б.С. и др. //Агрехимия и почвоведение. – 1985. – Вып. 48. – С. 8–22.
46. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, та ін. – К.: РВПС України НАН України, 1999. – 716 с.
47. Радіаційна ситуація на сільськогосподарських угіддях Київської області та заходи щодо зниження негативної дії наслідків Чорнобильської катастрофи (Методичні рекомендації). – К.: Мінагрополітики, МНС України, УкрНДІСГР, 2000. – 94 с.

48. Руденко В.П. Довідник з географії природно–ресурсного потенціалу України. К.: Вища школа, 1993.
49. Технические указания по корректировке материалов крупномасштабного обследования почв колхозов и совхозов Украинской ССР. – К.: Укрземпроект, 1977. – 126 с.
50. Трегобчук В.М. Ландшафтно-екологічне районування території України// Вісн. аграр. науки. – 1999. – № 5. – С. 5–8.
51. Третяк А.М., Другак В.М., Третяк Р.А. Метод еколого-економічної класифікації придатності земель для вирощування основних сільськогосподарських культур. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 9598 від 19.03.2004 р.
52. Третяк А.М. Класифікатор обмежень прав при використанні земельних ділянок (частина 4). – Київ, Центр земельної реформи в Україні, 2001.
53. Третяк А.М. Класифікатор земель України за цільовим призначенням (частина I). Київ, Центр земельної реформи в Україні, 2000.
54. Третяк А.М. Наукові основи еколого-ландшафтного землевпорядкування сільськогосподарських підприємств. Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 8674 від 31.10.2003 р.
55. Третяк А.М., Другак В.М., Леонець В.О. Третяк Р.М., Гунько Л.А. Методичні рекомендації еколого-ландшафтного землевпорядкування сільськогосподарських підприємств. – К.: ННЦ „Інститут аграрної економіки”, 2006. – 92 с.
56. Третяк А.М., Другак В.М., Третяк Р.М., Гунько Л.А. Землевпорядне проектування: еколого-ландшафтне землевпорядкування сільськогосподарських підприємств. – К.: Аграрна наука, 2007. – 120 с.
57. Третяк А.М., Третяк Р.А., Шквир М.І. Методичні рекомендації оцінки екологічної стабільності агроландшафтів і сільськогосподарського землекористування. – К.: Ін-т землеустрою УААН, 2001. – 16 с.

58. Чупахин В.М. Ландшафтный принцип сельскохозяйственной организации территории // Рациональное использование и охрана природных ресурсов Северного и Центрального Казахстана. – Алма-Ата, 1981. – С. 94–95.
59. Шашко Д.И. Агроклиматическое районирование СССР. – М.: Колос, 1967. – 355 с.
60. Юрченко А.Д., Голишев М.М. Концептуальні підходи до розмежування земель державної і комунальної власності. Землевпорядна наука, виробництво і освіта ХХІ століття. Матеріали міжнародної науко – практичної конференції (м. Київ, 20 квітня 2001 року). – С. 24 – 25.